Uitvoeringsprogramma Natuur en landschap

september 2024

RNOB

Colofon

Versie september 2024

Vastgesteld op 3 oktober 2024

Onder verantwoordelijkheid van Bestuurlijke kopgroep Natuur en Landschap

Vormgeving door Simone Mink, Wing

Contactadres:
RNOB
secretariaat@RNOB.nl
073 720 08 48
www.rnob.nl

RNOB

1. Inleiding

2. Inzicht krijgen in Groenblauwe dooradering

3. Landschappelijke kwaliteit

4. Robuuste verbindingen

5. Natuurnetwerk Brabant

6. Natuur en biodiversiteit in en rond bebouwd gebied

7. Bossenstrategie

8. Kennis delen

9. Financiering en inzet

1 INLEIDING

Voor u ligt het uitvoeringsprogramma natuur en landschap van de Regio Noordoost Brabant (RNOB). Met dit uitvoeringsprogramma geeft de RNOB een eerste invulling aan de uitwerking van de thema`s en opgaven op het gebied van natuur en landschap die zij in regionaal verband op wil pakken. O.a. de grote opgave op het gebied van biodiversiteit, maakt een gezamenlijk standpunt vanuit natuur en landschap noodzakelijk om hier in integrale processen, zoals bijvoorbeeld het ruimtelijk voorstel (provincie Noord-Brabant), stevig op in te kunnen zetten. Met een gezamenlijk uitvoeringsprogramma werken we aan de uitwerking van de gezamenlijke regionale opgaven zoals beschreven in de startnotitie en agenda.

Dit uitvoeringsprogramma is geen eindversie, het is een adaptief document dat continu in ontwikkeling is, passend bij de dynamiek van deze tijd. In dit uitvoeringsprogramma wordt een aantal eerste projecten uitgewerkt waaraan binnen de RNOB de komende jaren samen wordt gewerkt. Het uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks geëvalueerd, waarna nieuwe projecten kunnen worden toegevoegd. Dit uitvoeringsprogramma bestaat nog vooral uit 'procesprojecten'. Een aandachtspunt voor de volgende versies is de stap naar daadwerkelijke uitvoering met de 'schop in de grond' te maken. Door regionaal een aantal opgaven uit te werken in projecten kunnen we een efficiëntieslag maken en op die manier met minder capaciteit en minder kosten grote opgaven aanpakken[1].

Waarom een uitvoeringsprogramma Natuur en Landschap?

De opgaven op het gebied van natuur en landschap in Noordoost Brabant maken deel uit van de Samenwerkingsagenda RNOB. Tijdens de 'Regioreis' in 2019-2020 is een duidelijke wens naar voren gekomen om in regio verband actiever te worden op het gebied van natuur en landschap, want natuur en landschap is gemeentegrensoverschrijdend. De biodiversiteitsopgave en ontwikkelingen als gevolg van onder andere het Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied (NPLG[2], BPLG), de verstedelijkingsstrategie[3] en het ruimtelijk voorstel hebben de urgentie van een gezamenlijke aanpak op natuur en landschap nog groter gemaakt. Het uitvoeringsprogramma natuur en landschap is een concretisering van de startnotitie natuur en landschap, de agenda natuur en landschap en bijbehorende geactualiseerde groenblauwe structuurkaarten.

In de startnotitie zijn 4 gezamenlijke opgaven[4] benoemd:

1. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) / Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) stikstof;
2. Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Natuurnetwerk Brabant (NNB);
3. NOVEX De Peel;
4. Natuur en Biodiversiteit in de bebouwde omgeving.

1 Deze versie is tot stand gekomen vanuit de in de RNOB deelnemende partijen. Onze externe partners en uitvoeringscollega's worden zsm aangehaakt.
2 Op het moment van schrijven is nog onduidelijk wat er voor het NPLG in de plaats komt om de doelen voor natuur, klimaat, stikstof en water te halen. Vooralsnog werkt Provincie Brabant door aan het BPLG. Tot er meer bekend is, wordt naar deze programma's verwezen in dit document.
3 Binnen deze strategie wordt ook het landschapspark rondom Den Bosch opgepakt. Daarom zetten we daar op dit moment vanuit dit programma niet extra op in.
4 Het behoud en de bescherming van de Natura 2000-gebieden (Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek, De Loonse en Drunense Duinen, Kampina) is belangrijk, maar is elders belegd bij de terreinbeherende organisaties en in de GGA's. Daarom is regionale inzet in deze gebieden minder vanzelfsprekend. De regio ziet wel een rol voor zichzelf in het verbinden van de Natura 2000-gebieden met andere natuurgebieden.

In de startnotitie is bij elke opgave een aantal acties benoemd, maar een verdere uitwerking in gezamenlijke standpunten en ambities bleek nodig om positie in te kunnen nemen en aan de slag te gaan. In de Agenda zijn de regionale ideeën en uitgangspunten met betrekking tot bovenstaande opgaven verder verduidelijkt. In deze eerste versie van het uitvoeringsprogramma maken we de eerste stappen in de gezamenlijke aanpak van bovenstaande opgaven. In tabel 1 (volgende pagina) staat een overzicht van de projecten en welke van de opgaven in het project aangepakt wordt.

Prioritering

De werkgroep Natuur en Landschap stelt onderstaande prioritering voor de uitvoering van de projecten voor. Deze prioritering gaat uit van de hoe belangrijk we dit project vinden, de urgentie ten aanzien van de opgaven, de kansen op financiering en de afhankelijkheid van de projecten van elkaar:

1. Leidraad landschappelijke inpassing
2. Nulmeting groenblauwe dooradering
3. Verkenning pilot groenblauwe dooradering
4. Regionaal bod bossenstrategie
5. Handreiking robuuste verbindingen
6. Handreiking natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen
7. Regionale NNB in combinatie met ONNB (kan als onderdeel van 3)

Project	Bijdrage aan BPLG	Bijdrage aan NNN/NNB	Bijdrage aan NOVEX De Peel	Bijdrage aan Natuur en biodiversiteit in bebouwde omgeving	Gekoppelde uitvoering maakt samenwerking effectiever/ efficiënter[5]
Leidraad Landschappelijke inpassing en kwaliteits-verbetering landschap	✓				
Nulmeting groenblauwe dooradering	✓	✓			
Verkenning pilot groenblauwe dooradering	✓	✓			
Regionaal bod bossenstrategie		✓			✓
Handreiking robuuste verbindingen	✓	✓			✓
Handreiking natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen				✓	✓
Regionale NNB in combinatie met ONNB	✓	✓	✓		✓

TABEL 1: Bijdrage van de projecten aan de gezamenlijke opgaven

5 Deze projecten betreffen een algemene regionale uitwerking waarin aan regionale / provinciale thema's wordt gewerkt. Door de uitvoering te koppelen kunnen we effectiever en efficiënter werken aan het verbeteren van natuur, landschap en biodiversiteit.

Leeswijzer

In dit document komen achtereenvolgens de projecten met betrekking tot inzicht krijgen in groenblauwe dooradering (H2), landschappelijke kwaliteit (H3) robuuste verbindingen (H4), natuurnetwerk Brabant (H5), groen in en om bebouwd gebied (H6), de bossenstrategie (H7), kennisdelen (H8). De weergave van de projecten wordt gevolgd door een overzicht van de benodigde capaciteit en financiering. In de eerste bijlage staat een aantal definities en in de tweede een opsomming van de mogelijke financieringsbronnen.

2 INZICHT KRIJGEN IN GROENBLAUWE DOORADERING

Om doelen te kunnen realiseren, zoals het verbeteren van de biodiversiteit of het realiseren van 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied in 2050, is inzicht in de huidige situatie nodig. In de nulmeting groenblauwe dooradering (GBDA) wordt een inventarisatie van alle groenblauwe dooradering in de RNOB (niet zijnde NNB of bebouwde kom) gemaakt. Op basis van deze nulmeting bepalen we waar meer of minder regionale inzet nodig is.

2.1 Nulmeting groenblauwe dooradering

Passend bij het realiseren van regionale robuuste verbindingen en de nationale en provinciale opgaven zoals het realiseren van 10% groenblauwe dooradering (GBDA) in 2050 (5% in 2030) van het landelijk gebied, het realiseren van NNN en NNB (EVZ's), etc. is een regionale investering nodig in landschapselementen. De meerwaarde van het regionaal oppakken van deze nulmeting ligt in: efficiënte inzet van gemeentelijke capaciteit en middelen, een uniforme meting voor de hele regio (en dus de mogelijkheid om onderling te benchmarken) verschaft positie richting provincie, gezamenlijk aanspraak maken op financiering.

De opgave met betrekking tot GBDA komt voort uit het Aanvalsplan Landschap van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en is overgenomen in het NPLG en BPLG.

Het Aanvalsplan Landschap heeft de ambitie een significante bijdrage te leveren aan het halen van onze Europese verplichtingen rondom biodiversiteit (Vogel en Habitatrichtlijn), de klimaatopgave (Parijs) en schoon water (Kaderrichtlijn Water). Ook kan het een bijdrage leveren aan het inkomen van boeren door naast de vergoeding voor aanleg en beheer ook een grondvergoeding te geven. GBDA verhoogt de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap. Ook draagt het bij aan een klimaatadaptief landschap. Het Aanvalsplan zet in op 10% gebiedseigen groenblauwe dooradering van het landelijk gebied en is daarmee een middel om de (inter)nationale doelen te halen.

De gemeenten en waterschappen in de RNOB voelen de behoefte om hieraan actief bij te dragen. Het sluit immers ook goed aan bij de ambities die de regio heeft geformuleerd in haar agenda Natuur en Landschap. Om echt werk te maken van GBDA is inzicht in de huidige situatie noodzakelijk. We starten daarom met het in beeld brengen van de nulsituatie.

Wat zijn landschapselementen?
Landschapselementen zijn de 'bouwstenen' die samen een divers, gezond en biodivers landschap vormen. Denk hierbij aan bomen, houtwallen, heggen, hagen, plassen, beken, rivieren en kwelders. Het netwerk van aan elkaar verbonden landschapselementen noemen we groenblauwe dooradering. Deze groenblauwe dooradering levert een structurele bijdrage aan het herstel van het Nederlandse cultuurlandschap. En dat is goed voor de biodiversiteit, klimaatbestendigheid, bodemleven, waterkwaliteit en onze eigen gezondheid. Daarnaast zijn GROENE landschapselementen in staat stikstof in te vangen waardoor het niet verder verspreid wordt naar de omgeving.

Die laat zien wat de uitgangssituatie is, en hoe groot de restopgave is die overblijft. Een goede nulmeting helpt ook om tussen gemeenten onderling te benchmarken en de voortgang te monitoren. De WUR nulmeting biodiversiteit 2023 en monitoring 2024 t/m 2030 door gemeente Land van Cuijk (onderdeel uit van de regiodeal) kan hierbij van nut zijn. Ook data van de waterschappen draagt bij aan het in beeld brengen van de nulsituatie.

Beoogd resultaat

Een inventarisatie van alle GBDA in de regio RNOB (niet zijnde NNB of bebouwde kom), gespecificeerd per gemeente en per landschapselement. Dit conform de handreiking die bij het Aanvalsplan Landschap is gevoegd. Hierbij wordt een dashboard gemaakt om te kunnen monitoren en benchmarken.

Projectorganisatie en capaciteit

» Kartrekker is provincie Noord-brabant. Vanuit de werkgroep Natuur en Landschap RNOB is gemeente Bernheze eerste aanspreekpunt. Bernheze heeft een dergelijke nulmeting al verricht en bestuurlijk is de wens uitgesproken om hier zo veel mogelijk bij aan te sluiten. De provincie heeft behoefte aan aansluiting bij de systematiek van de andere provincies en bij de gemeenten.
» Projectgroep: hele werkgroep Natuur en Landschap RNOB, inclusief provincie en waterschap Aa en Maas.

Participatie

Aangezien dit een feitelijke inventarisatie betreft, heeft participatie geen meerwaarde.

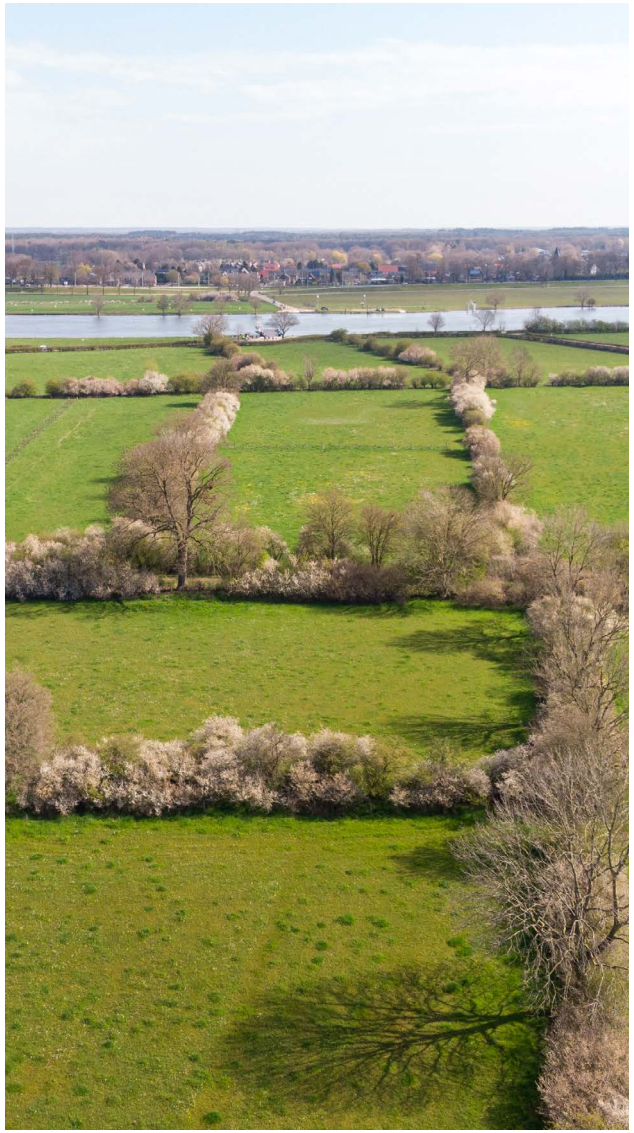
Planning

De provincie sluit in september 2024 aan bij de presentatie van de Bernhezer dataset. Daarna zet zij een opdracht uit om een meting over de hele provincie te laten doen. Naar verwachting levert zij in oktober of november 2024 een eerste dataset op met een presentatie aan de regio. Daarna wordt bekeken welke inzet van de werkgroep Natuur en Landschap nodig is.

Kosten en financiering

Van de werkgroep wordt ambtelijke inzet gevraagd om de provinciale database vorm te geven. Een financiële bijdrage aan de provincie is niet nodig.
Mocht de database van de provincie onvoldoende werkbaar zijn voor de gemeenten in de regio, dan kan de systematiek van de gemeente Bernheze worden uitgerold over de hele regio.

We verwachten dat deze regionale uitrol € 7.000 – € 13.000,- per gemeente vergt, waarbij we uiteraard nog zoeken naar kwantumvoordeel.

2.2 Verkenning naar pilot groenblauwe dooradering

In het Aanvalsplan Landschap is de doelstelling opgenomen om 10% groenblauwe dooradering te realiseren. Om dit doel te bereiken, is een inspanning nodig van diverse grondeigenaren, niet alleen overheden. Om dat voor elkaar te krijgen, moeten we andere partijen stimuleren om meer groenblauw te realiseren. Het provinciale Groenloket heeft hierin al stappen gezet. Binnen Van Gogh Nationaal Park (NP) loopt de pilot Brabant Behaagt. Hierbij wordt ook bekeken of er een spinoff voor andere regio's kan zijn. De provincie heeft in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied een fiche voor realisatie groenblauwe dooradering ingediend. De provincie bekijkt hoe deze middelen het best kunnen worden ingezet, wellicht via een pilot/concreet project.

Activiteiten

» Trekker en buddy voeren gesprek met provincie en eventueel Groenloket en waterschap om mogelijkheden van een pilot te bespreken. Duidelijkheid krijgen over randvoorwaarden/ criteria waaraan een projectvoorstel moet voldoen. Is bijvoorbeeld co-financiering nodig etc.?
» Onderzoeken of het onder paragraaf 5.1 genoemde project (Regionale NNB in combinatie met ONNB) deel kan uitmaken van de pilot.

Beoogd resultaat

Duidelijkheid of een pilot Groenblauwe dooradering binnen Noordoost Brabant haalbaar is.
Zoja, een concreet projectvoorstel opleveren voor een pilot Groenblauwe Dooradering.

Projectorganisatie en capaciteit

Trekker: gemeente Maashorst (onder voorbehoud)
Projectgroep: gemeente Land van Cuijk (buddy)

Participatie

In deze fase niet van toepassing.

Planning

2024/2025. Als een pilot kansrijk is, wordt pas een concreet projectvoorstel uitgewerkt. Dit start in 2025.

Kosten en financiering

Ureninzet van deelnemende gemeenten nodig. Voor de verkenning gaat dit om beperkt aantal uren om gesprek(ken) te voeren en uitkomsten op papier te zetten.

Voor het uitwerken van een projectvoorstel is meer ureninzet en betrokkenheid van meerdere gemeenten nodig. Trekker 60 uur, buddy 24 uur, projectgroepleden 12 uur.

De provinciale regelingen Stila en Erven Plus bieden financiële mogelijkheden voor de concrete realisatie van de 10% GBDA.Daarnaast zoeken we in samenspraak met de provincie naar aanvullende financieringsbronnen.

2.3 Agrarische natuur

Inzet op agrarische natuur heeft regionale prioriteit (zie bijlage 1 voor de definities). Agrarische natuur is natuur op agrarische gronden. Agrarische ondernemers kunnen verschillende maatregelen nemen op en rond hun bedrijf ten gunste van natuur en landschap[6]. Gezien het grote aandeel van de landbouw in het grondgebruik binnen de regio, valt daar vanuit bodem, water, milieu, klimaat en biodiversiteit grote winst te behalen.

» Een gezamenlijk beeld van welke elementen worden beschouwd als agrarische natuur is noodzakelijk. Vervolgens kan er (op basis van de nulmeting GBDA en het gezamenlijk beeld) een realistisch doel worden gesteld (bijvoorbeeld: Regio Noordoost Brabant heeft zoveel % meer agrarische natuur in 2030). Dan kan per gebied gekeken worden hoeveel agrarische natuur de regio daar wil realiseren. In een gebiedsgerichte uitwerking wordt duidelijk op welke gebieden eerst wordt ingezet, en wat de concrete doelen per gebied zijn.

» De regio wil vanuit natuur en landschap inzetten op gezamenlijk beleid voor vrijkomende agrarische gronden (VAG) in overgangsgebieden en daar waar ambities zijn voor het realiseren van verbindingen. Uitgangspunt is dat vrijkomende landbouwgronden daar worden ingezet voor extensivering van de landbouw of (agrarische) natuur. Hierbij wordt ook gedacht aan landschapselementen. Gronden zouden in ieder geval niet intensiever gebruikt mogen worden dan voorheen. Het is nodig om dit uitgangspunt af te stemmen en uit te werken met de kopgroep landbouw en het BPLG. Vervolgens is er aandacht nodig voor het communiceren van het afgestemde uitgangspunt, dit kan bijvoorbeeld door middel van een infographic. Door in de omgevingsvisies op te nemen welk type landgebruik waar is toegestaan, kunnen vergunningen voor intensieve vormen van landbouw worden geweigerd. Ook instrumenten als natuurpacht, WVG, BP, en een grondbank bieden mogelijkheden.

Op dit moment zijn er geen projecten op bovenstaande gericht. In een volgende versie van het uitvoeringsprogramma kunnen deze worden toegevoegd.

6 Aandachtspunt bij de inzet op meer agrarische natuur, is het verdienmodel van agrariërs. Belangrijk is om aan te haken op wat er provinciaal en landelijk al wordt gedaan rondom verdienmodellen, er wordt o.a. gewerkt aan KPI's waarmee agrariërs aan verschillende doelen kunnen werken. Ook is er grond nodig voor het extensiveren van bedrijven, extensivering kan samengaan met agrarische natuur en groenblauwe dooradering.

3 LANDSCHAPPELIJKE KWALITEIT

3.1 Leidraad Landschappelijke inpassing en kwaliteitsverbetering landschap

Landschappelijke inpassing en kwaliteitsverbetering landschap zijn belangrijke instrumenten om de kwaliteit van ons landschap hoog te houden of zelfs te verbeteren. Toch blijkt dat in de uitvoering van die regelingen veel onduidelijkheid te bestaan, zowel binnen de deelnemende gemeenten als bij de initiatiefnemers die de inpassing moeten realiseren. Dat maakt dat de inzet van deze instrumenten niet het optimale resultaat hebben, maar wel veel tijd kosten en frustratie opleveren bij zowel gemeenten als initiatiefnemers. Het opstellen van een regionale Leidraad Landschappelijke inpassing die inzichtelijk maakt hoe we in noordoost Brabant omgaan met de thema's Kwaliteitsverbetering landschap en Landschappelijke inpassing helpt zowel gemeenten als initiatiefnemers om efficiënter en effectiever te werken aan een fraai Brabants landschap.

Activiteiten

1. In beeld brengen gezamenlijk gewenst resultaat (Wat moet de inhoud van de leidraad zijn? Welke boodschap moet eruit spreken? Voor welke problemen moet deze leidraad een oplossing bieden? Uit welke goede voorbeelden kunnen we putten?)
2. Keuze bureau dat de leidraad vormgeeft.
3. Opstellen leidraad middels enkele ambtelijke werksessies.
4. Presentatie eindconcept aan een brede groep (ambtelijke) gebruikers om te informeren, inspireren én laatste puntjes op de i te zetten.
5. Schriftelijke marktconsultatie om te checken of initiatiefnemers/adviseurs/belangengroepen met het stuk kunnen werken.
6. Opstellen definitieve versie.

Beoogd resultaat

Een basisdocument met collegevoorstel, in modulaire opzet:

» Module A: uitleg systematiek/regels.
» Module B: gemeenschappelijke toepassing/ vertaling van de landschapstypologieën[7].
» Module C: richtlijn opstellen inpassingsplan.

Losse bijlagen:

» Categorie-indeling
» Normbedragen
» Rekenmodel

Alles in publieksvriendelijke opzet zodat deze een duidelijke richting geeft aan initiatiefnemers en hun adviseurs. En zodanig van opzet dat het ook antwoord geeft op veelvoorkomende vragen/ opmerkingen bij ambtenaren van gemeenten en provincie.

Projectorganisatie en capaciteit

Binnen dit project bestaan twee deelprojectgroepen:

» Leidraad landschappelijke inpassing – ambtenaren uit werkveld landschap.
» Bijlagen bij leidraad (normbedragen, categorie-indeling, rekenmodel) - ambtenaren uit werkveld RO.

Projectleider natuur komt van gemeente Bernheze en is verantwoordelijk voor het totaalproject en bewaakt de samenhang tussen de leidraad en de bijlagen. De projectleider natuur is agendalid bij de overleggen van de deelprojectgroep RO.

Projectleider deelproject bijlagen: Projectleider RO van de gemeente Bernheze stuurt deelproject bijlagen aan. De projectleider RO is agendalid bij de overleggen van de deelprojectgroep hoofdmodules. Elke deelprojectgroep heeft vertegenwoordiging uit alle deelnemende gemeenten. De provincie is agendalid, maar wordt expliciet gevraagd om het eindconcept te checken.

7 Veel gemeenten hebben deze typologieën beschikbaar, voor eenheid in de toepassing is alleen nog een gemeenschappelijke vertaling nodig.

Participatie

Deze leidraad is geen nieuw beleid, dus uitgebreide participatie is niet nodig. In dit geval hechten we veel waarde aan een regionaal gedragen stuk, waardoor lokale input wat minder zwaar zal wegen dan het belang van regiobrede afspraken. Om die redenen kiezen we voor één schriftelijke consultatieronde waarin lokale partnerorganisaties en adviseurs kunnen reageren op het conceptstuk. In diezelfde ronde worden ook kennispartners zoals Brabants Landschap en StiLa-veldcoördinatoren gevraagd te reageren op het stuk.

Kosten en financiering

We willen een adviesbureau vragen om de stukken uit te werken. Geschatte kosten zijn ongeveer € 30.000,-. Kosten zitten in de opzet van de stukken én het bijwonen van de overleggen door het adviesbureau zodat zij de input uit de projectgroep goed kunnen overnemen in de stukken. Als alle gemeenten meedoen, vergt dit ongeveer € 3.000,- van elke afzonderlijke gemeente (nog nader te specificeren met de regionale verdeelsleutel, zie hoofdstuk financiering).

Planning

2024/2025. Naar verwachting worden de resultaten hiervan in Q1 van 2025 opgeleverd.

4 ROBUUSTE VERBINDINGEN

Regionale inzet is nodig om robuustere verbindingen tussen de regionale natuurgebieden en vanuit de regio met natuurgebieden buiten de regio te realiseren, omdat ze gemeente- en regiogrens overschrijdend zijn. Robuuste verbindingen dragen daarmee bij aan het realiseren van het BPLG (GBDA en versterken biodiversiteit in Natura 2000) en het realiseren van het NNN/NNB. Tussen de deelnemende gemeenten is meer afstemming nodig over de specifieke locaties van de (te realiseren) verbindingen. Gemeentes kunnen elkaar versterken, van elkaar leren en verbindingen eerder realiseren. Uiteindelijke planvorming en realisatie van de verbindingen moet gebiedsgericht gebeuren.

In de Agenda Natuur en Landschap zijn als belangrijke robuuste verbindingen benoemd:

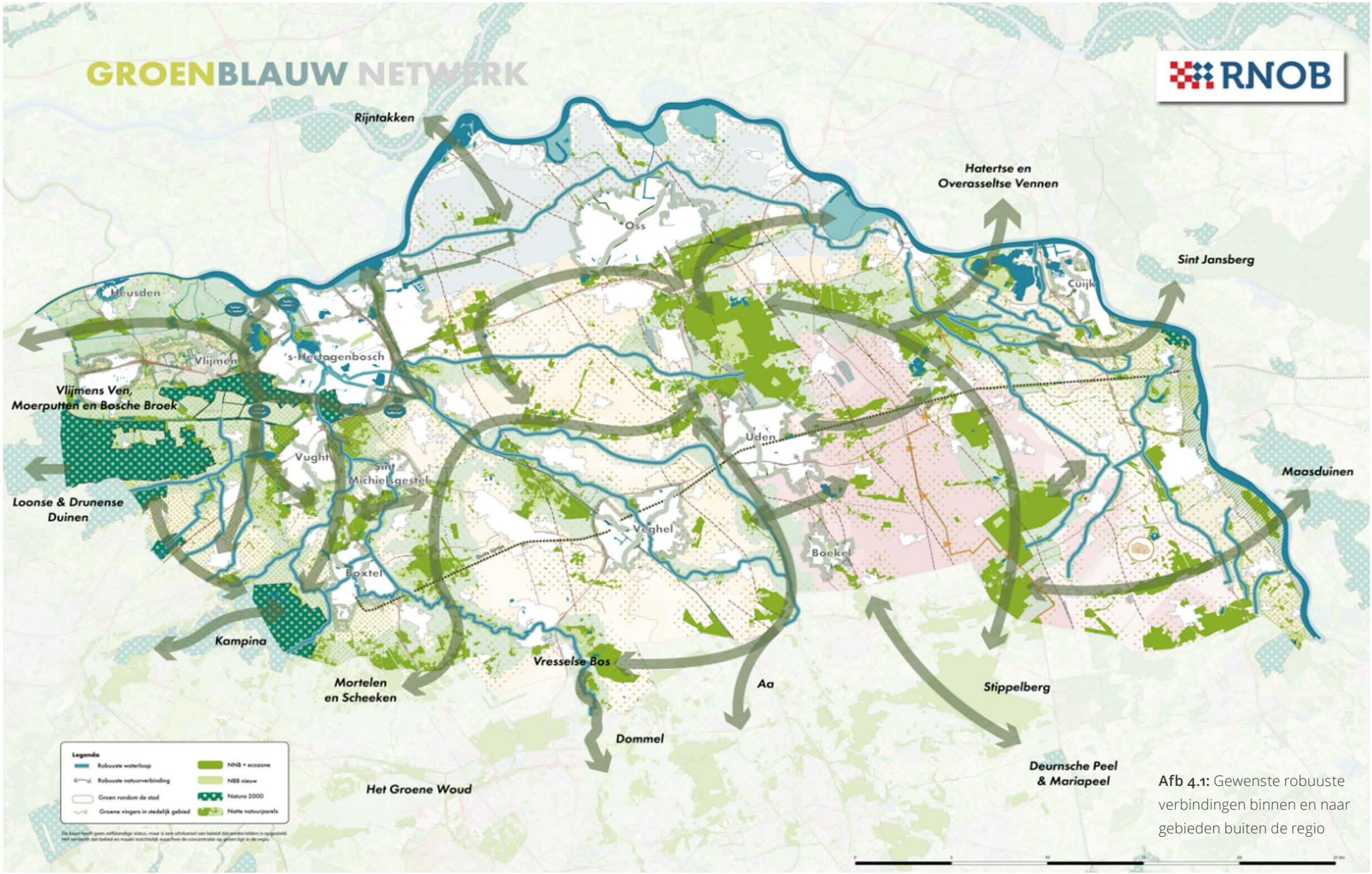
- Klimaatadaptief Landschap Groote Wetering tussen 's-Hertogenbosch en Oss.
- Van de Kampina naar de Loonse en Drunense duinen.
- Van De Geelders-Dommeldal-De Scheeken naar de Kampina.
- Herperduin - Keent als verbinding tussen Maashorst en Maas.
- Verbinding Maashorst - Aa-dal - Het Groene Woud.
- Houtige verbinding tussen de grotere bosgebieden op de Peelhorst.
- Landgoederenzone langs de Dommel, en langs Vlijmens Ven naar Heusden (Landschapspark driehoek 's-Hertogenbosch, Boxtel en Heusden').
- De Groene Delta bestaande uit 'Rondje west' en 'Kanaalpark'.
- De verschillende beekdalen.
- Het gehele Maasgebied.
- Oost-west natuurverbindingen.

Met betrekking de volgende robuuste verbindingen zijn specifieke aandachtspunten meegegeven:

- Gebiedsontwikkeling zandrug Den Bosch - Bernheze - Oss - Sint-Michielsgestel: verkennen of er in regionaal verband kan worden samengewerkt in een ruimtelijke ontwikkelstrategie. Het gebied bestaat uit een kleinschalig landschap met natuur, landbouw, wonen, zorg en bedrijvigheid.
- De verbinding Boxtel-Veghel via het Duits Lijntje. Dit oude tracé kan (deels) ingezet worden als robuuste verbinding.
- Inzet nodig op de grotere ecologische verbindingen o.a. Raamvallei en het Aa-Dal, net als op een robuuste houtige verbinding tussen de grotere bosgebieden op de Peelhorst.
- Oost-west verbindingen tussen verschillende landschapstypen ontbreken in het gebied van Land van Cuijk.
- Landgoederen en landschapselementen als verbindende groene stapstenen.
- Robuuste verbindingen bieden mogelijkheden voor of zijn onderdeel van recreatie, landbouw, wonen, cultuurhistorie.

De regio neemt haar regierol in het werken aan robuuste verbindingen. Met name in het kennisdelen en van elkaar leren heeft de regisseur een belangrijke rol.

Afb 4.1: Gewenste robuuste verbindingen binnen en naar gebieden buiten de regio

4.1 Handreiking robuuste verbindingen

Bij de Startnotitie Natuur en Landschap van de RNOB (25-10-2023) is een kaart met het Groenblauw netwerk van de regio opgenomen. Hierop staan Robuuste natuurverbindingen opgenomen die de grotere natuurgebieden in onze regio met elkaar verbinden. Met het project 'Handreiking robuuste verbindingen' laten we op inspirerende wijze zien hoe we deze verbindingen voor ons zien en delen we kennis over de realisatiestrategieën die hier bij kunnen passen. Het is belangrijk om dit regionaal op te pakken omdat veel van deze verbindingen gemeentegrensoverschrijdend zijn en een bovenlokaal belang vertegenwoordigen. Deze verbindingen gaan veel verder dan de reeds aangewezen ecologische verbindingszones omdat hierin ook ruimte is voor recreatie, natuurinclusieve landbouw, erfgoed enzovoorts. Allemaal thema's die ook grensoverschrijdend zijn. Dit vraagt om een brede benadering en specifieke financieringsbronnen.

Activiteiten

1. Inventariseren: Waar liggen de verbindingen? En wat weten we er al van? (doelsoorten bekend? Koppelkansen? Lopende projecten? Goede voorbeelden Enz.)
2. Visievorming: wat willen we bereiken? Welke bouwstenen/ontwikkelingen zijn mogelijk binnen een robuuste verbinding? Welke beelden zien we voor ons? En wat willen we liever niet in die verbindingen? Hiervoor zijn enkele werksessies nodig.
3. Opleveren visiedocument met daarin veel beeldmateriaal.
4. We presenteren dit visiedocument aan bestuurders (in RNOB-verband), ambtelijke achterban (iedere gemeente afzonderlijk) en stakeholders (elke gemeente afzonderlijk)
5. Daarna werkt elke gemeente aan zijn eigen robuuste verbindingen. We agenderen dit thema regelmatig voor de werkgroepoverleggen van de werkgroep Natuur en Landschap. Daarbij delen we kennis en ervaringen over de realisatie van de robuuste verbindingen.

Beoogd resultaat

» Een inspirerende rapportage die laat zien welke doelen we willen bereiken met deze robuuste verbindingen. Welke beelden zien we voor ons in de robuuste verbindingen? En wat zien we er liever niet? Doelgroep van deze rapportage zijn bestuurders, ambtenaren en stakeholders (grondeigenenaren, belangenorganisaties, ...). Stijl van het document is inspirerend, beeldend en stimulerend. Het project Herperduin-Keent kan hierbij als voorbeeld dienen. Dit project zit in een verkennende fase waarbij studenten een visie met bouwstenen ontwikkelen.
» Bijvangst van de diverse werksessies t.b.v. de visie is een opsomming van aandachtspunten ten behoeve van de realisatie. Doelgroepen zijn de ambtenaren in de werkgroep Natuur en Landschap en hun collega's die bijdragen aan de realisatie van de robuuste verbindingen.
» Gedeelde kennis door dit thema regelmatig te agenderen bij de werkgroepoverleggen en de kansen, bedreigingen en aandachtspunten in de realisatiefase te bespreken.

Projectorganisatie en capaciteit

» Kartrekker is gemeente Bernheze met waterschap Aa en Maas als buddy.
» Projectgroep: hele werkgroep Natuur en Landschap RNOB, inclusief provincie.
» Klankbordgroep: zie participatie.

Voorbeelden van robuuste verbindingen waar aan gewerkt wordt (kennisdelen):

» Keent-Herperduin
» Verbindingen rondom 's-Hertogenbosch

Wat kunnen we hier van leren? Hoe kunnen we regionaal meerwaarde bieden?

Participatie

Met de ambtelijke werkgroep stellen we de conceptstukken op. Deze leggen we ter consultatie voor aan een klankbordgroep bestaande uit ZLTO, IVN, BMF, Brabants Landschap, etc. Gelet op het abstracte, regionale karakter werken we met vertegenwoordigers uit de regionale/provinciale afdelingen van deze organisaties.
Zodra deelprojecten (zoals bijvoorbeeld Herperduin-Keent) worden ontwikkeld, worden de lokale afdelingen benaderd.

Planning

- Projectuitvraag definiëren en opdracht verstrekken: Q1 2025.
- Inventarisatie en visievorming met hulp van een bureau: Q2 en Q3 2025.
- Realisatiestrategie uitwerken: Q4 2025.
- Definitief maken stukken: Q4 2025.

Kosten en financiering

Een adviesbureau wordt gevraagd om op basis van een aantal workshops met de deelnemende gemeenten de handreiking op te stellen. We schatten de kosten hiervan tussen de € 10.000 en € 15.000,-.
We vragen de RNOB hiervoor de middelen uit ontwikkelgeld beschikbaar te stellen.

5 NATUURNETWERK BRABANT

5.1 Regionale NNB in combinatie met ONNB

De regio wil meer slagkracht en consistentie voor de realisatie van het regionale NNB, in combinatie met Ondernemend Natuurnetwerk Brabant (ONNB). Reden hiervoor is dat realisatie achterblijft bij de urgentie van ontwikkelingen in het gebied rondom de transitie van leefomgeving en natuur (Landelijk Gebied). Dit willen we o.a. bereiken door het verkrijgen van regionale middelen om uitvoering mogelijk te maken.
N.B. de voorgestelde vorm van ondernemende natuur in dit project is niet alleen gericht op het NNB zelf, maar omvat ook de bredere opgave m.b.t. groenblauwe dooradering.

Vooruitlopend op dit project heeft de gemeente Land van Cuijk een beroepsopdracht door de HAS laten doen. Daaruit is voortgekomen dat het omvormen van houtige landschapselementen naar zoom-mantel en kern begroeiing een grote bijdrage levert aan de biodiversiteit. Specifiek betekent een zoom van minimaal 5 meter, ongeveer 3-4 keer zoveel bestuivers dan zonder. Dit is dus een quick-win, die samen met agrarische collectieven te verwezenlijken is.

Activiteiten

1. Verkennen of dit project als onderdeel kan worden uitgevoerd binnen de pilot GBDA (zie 2.2).
2. Het SMART inventariseren van de kansen per deelnemende gemeente om houtige landschapselementen om te vormen (o.a. onderdeel van NNB en ONNB), waarvoor nu onvoldoende of geen geld beschikbaar is.
3. Het formuleren van meetbare opgaven per gemeente en regionaal.
4. Het formuleren van kansen en knelpunten uit de opgaven GBDA en NNB en analyse daarvan.
5. Kiezen van de strategie met SMART KPI (Kritische Prestatie Indicator) doelen en koers per gemeente en totaal voor de regio.
6. Bestuurlijke borging van de koers en doelen voor de regio.

Beoogd resultaat

Kennisdocument en koersdocument t.b.v. de realisatie van NNB en ONNB die nu niet gerealiseerd kan worden, door op basis van KPI's, GBDA, NNB en ONNB doelen in lijn brengen met de benodigde sociaal/economische en natuurontwikkelingen.

Projectorganisatie en capaciteit

Trekker is gemeente Land van Cuijk, gemeente Maashorst neemt onder voorbehoud deel aan de projectgroep.

Gemeente Land van Cuijk organiseert een sessie met het bestaande platform Natuur, Landschap en Ecologie, waarin naast groene organisaties ook ZLTO, Industriële kring en ANV vertegenwoordigd zijn. Dit samen met gemeente Maashorst. Gevraagde inzet: 2 uur per week per deelnemende gemeente.

Participatie

We maken gebruik van het bestaande platform Natuur, Landschap en Ecologie van de gemeente Land van Cuijk en het bestaande transitieteam Landelijk Gebied.

Planning

- Q3 2024: Start van project met bestuurlijk en ambtelijk commitment via RNOB over inzet van 2 uur per week per gemeente voor project 'Regionale NNB in combinatie met ONNB'
- Q4 2024: Gemeente LvC organiseert een sessie met stakeholders over het project, samen met gemeente Maashorst. Output is input voor kennisdocument.

» Q1 2025: Gemeente Maashorst verwerkt alle input uit het transitieteam Landelijk Gebied en kennis en ontwikkelingen over bestaande en nieuwe regelingen in een kennisdocument.
» Q2 2025: De trekker zorgt voor oplevering van een regionaal en intern met het transitieteam landbouw afgestemd koersdocument op basis van genoemd kennisdocument, dat bestuurlijk voorgelegd en vastgesteld wordt.

Kosten en financiering

Begroting volgt uit analyse met stakeholders.

6 NATUUR EN BIODIVERSITEIT IN EN ROND BEBOUWD GEBIED

De samenwerkende partijen binnen de RNOB hebben de ambitie om groen in bebouwde gebieden met het groene buitengebied/ natuur te versterken en verbinden. Ook binnen bebouwd gebied valt veel winst te halen op het gebied van biodiversiteit en natuur. Naast bijdragen aan de opgaven om de biodiversiteit te behouden en versterken, draagt meer groen in bebouwd gebied bij aan klimaatadaptatie (o.a. waterbuffering).

6.1 Handreiking natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen

Door de verstedelijking van onbebouwd gebied wordt de leefomgeving van veel (beschermde) dier- en plantensoorten bedreigd waardoor soorten onder druk komen te staan. Een goede inrichting van bebouwd gebied kan ervoor zorgen dat ecosystemen versterken waarbij er voor diverse soorten leefomgeving binnen bebouwd gebied behouden blijft, zodat ze niet in de verdrukking komen. Dit is niet alleen wenselijk, maar in sommige gevallen ook noodzakelijk in het kader van de Wet Natuurbescherming als sprake is van beschermde soorten. Hoe meer natuur deel uitmaakt van de planvorming hoe makkelijker de compensatie gerealiseerd kan worden en het vergunningentraject kan worden doorlopen.

Waar we als overheden nu veelal focussen op het optimaliseren van de inrichting van de openbare ruimte, zijn er ook grote stappen te halen in (particuliere) gebouwen. Er zijn diverse mogelijkheden om nestkasten, groene daken en tuinen of specifieke materialen te integreren in nieuwbouw die kansen bieden voor het in standhouden van beschermde dier- en plantensoorten zoals de vleermuis of de huismus. De bouwopgave in de regio is groot en daarmee een grote kans om bewuster te bouwen en meer bewustwording te creëren in de mogelijkheden die er zijn om de leefomgeving natuurinclusief en klimaatadaptief met aandacht voor waterbuffering in te richten.
Met betrekking tot verstedelijking is het regionaal standpunt vanuit Natuur en Landschap dat er natuurinclusief, dus met aandacht voor biodiversiteit, gebouwd wordt. Hoe er invulling gegeven wordt aan het wel of niet opleggen van bepaalde maatregelen, het hanteren van een groennorm, etc. is aan de gemeentes zelf. Wel is er behoefte om kennis te delen en toegankelijk te maken over natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen.

Doel

In de RNOB is er behoefte aan informatie die gemeenten mee kunnen geven / opleggen aan ontwikkelaars en woningeigenaren. Het doel is om een praktische, inspirerende, beeldende handreiking te ontwikkelen die meer inzicht geeft in de mogelijkheden.

Subdoelen

- Gemeente, ontwikkelaars en inwoners laten nadenken over het belang van de natuur en biodiversiteit en hoe dit in woningbouwopgaven geïntegreerd kan worden (er wordt onderzocht of dit ook al interessant is om te stellen voor bedrijventerreinen en andere bebouwing zoals winkelcentra).
- Versterken van de biodiversiteit in bebouwde gebieden.
- Schade aan de natuur verminderen / voorkomen bij o.a. woningbouwopgaven.
- Klimaatadaptatie en waterbuffering onderdeel maken van plannen en initiatieven.
- Mens en natuur bij elkaar brengen.
- In standhouden van (beschermde en bedreigde) dier- en plantensoorten.

Activiteiten

1. Voorbereiding en startoverleg binnen de regio
   a. Voorbereiding
   b. Startoverleg o.a. om te bepalen wat het

karakter wordt van de handreiking: stimulerend of regelend? (denk bijv. aan een puntensysteem waarop een projectontwikkelaar kan scoren.)
   c. Onderzoek subsidiemogelijkheden
2. Onderzoek naar beschikbare informatie
   a. Welke informatie is er beschikbaar (onderzoek met vogelbescherming, provincie, ecologen, ontwikkelaars, best practices, etc.)
   b. Doornemen bestaande handreikingen
3. Participatietraject
   a. Wat zijn behoeftes, tips uit de regio (collega-ambtenaren, lokale natuurpartijen, etc.);
4. Opstellen handreiking
   a. Thema's
   b. Praktische ideeën
   c. Subsidiemogelijkheden
   d. Hoe opnemen in lokaal beleid
   e. Etc.
5. Definitief maken, vormgeven en communicatiestrategie

Beoogd resultaat

Een praktische, inspirerende en beeldende handreiking die inwoners en ontwikkelaars moet stimuleren om maatregelen te nemen die ten goede komen aan de natuur. Er wordt hierin praktisch en simpel aangegeven wat klimaatadaptief en natuurinclusieve maatregelen inhouden en wat men zelf kan doen.

Projectorganisatie en capaciteit

Tot dusver is de gemeente Boekel trekker van het project en denken gemeente Bernheze, Maashorst en Land van Cuijk mee in de projectgroep. Met de afdeling duurzaamheid van de gemeente Boekel is afgesproken gezamenlijk de handreiking op te stellen, met betrokkenheid van collega's klimaatadaptatie en/of natuur en andere benodigde expertises (denk aan ecologen, vogelbescherming, lokale natuurpartijen en andere relevante partijen zoals gemeentes, waterschap en de provincie, nader onderzoek moet uitwijzen wie dat zijn).
Gemeente Boekel verwacht 4 uur per week te kunnen spenderen aan de handreiking. De projectgroep zal in elke fase overleggen en meelezen met het product. Inschatting is dat dit project per deelnemende gemeente 8 uur kost voor de projectgroepleden 16 uur.

Participatie

Verschillende partijen worden gedurende het project betrokken om behoeften en beschikbare informatie en voorbeelden bij elkaar te brengen. Denk hierbij aan gemeentes, vogelbescherming, ecologen, ontwikkelaars en Waterschap Aa en Maas. Waterschap heeft het project "Stad als spons" waar ze met gemeentes toewerken naar een klimaatrobuust bebouwd gebied waarbij hemelwater zoveel mogelijk wordt vastgehouden en geïnfiltreerd.

Planning

Maand	1	2	3	4	5	6	7
Activiteit 1 Voorbereiding en startoverleg							
Voorbereiding en startoverleg	❖						
Activiteit 2 Onderzoek beschikbare informatie							
Onderzoek subsidiemogelijkheden	❖						
Beschikbare informatie regio NOB	❖	❖					
Doornemen bestaande handreikingen	❖	❖					
Activiteit 3 Participatietraject							
Participatie met de regio		❖	❖	❖			
Activiteit 4 Opstellen handreiking							
Opstellen handreiking				❖	❖	❖	
Concept handreiking delen				❖	❖	❖	
Activiteit 5 Definitief en communicatie							
Ophalen en verwerken terugkoppeling							❖
Presenteren / delen handreiking							❖
Opstellen en delen communicatiestrategie							❖

TABEL 2: Planning

Kosten en financiering

Naar schatting: € 5.000,- voor externe begeleiding indien nodig. Daarnaast € 2.000,- uit het RNOB budget voor het aantrekkelijk vormgeven van de flyer of infographic in de huisstijl.

7 BOSSENSTRATEGIE

De RNOB wil samenwerken aan de uitvoering van de Brabantse Bossenstrategie, die de provincie Noord- Brabant in 2020 heeft vastgesteld. Hierin spreekt de provincie 2 ambities uit:

1. **De ontwikkeling van 13.000 ha nieuw bos vóór 2030. Dit komt neer op 50 tot 65 miljoen bomen en een oppervlakte ter grootte van de gemeente Breda. Een groot deel van het nieuwe bos (circa 8.000 ha) wordt gerealiseerd binnen het Natuurnetwerk Brabant. De overige 5.000 hectare wordt daarbuiten aangelegd.**
2. **Het klimaatbestendig maken van 60.000 hectare bestaand bos voor 2050. Dat is een enorme opgave en daarom is deze ambitie opgeknipt in delen. In 2030 is 20.000 ha, in 2040 is 40.000 hectare en in 2050 is 60.000 hectare bos gerevitaliseerd.**

Afstemming en samenwerking is nodig om ervoor te zorgen dat nieuw bos ontstaat, passend in het landschap. Ook vanuit het oogpunt van biodiversiteit en vanwege de waterdoelen is regionale aanpak wenselijk, aangezien bosaanplant ongunstig kan zijn voor bepaalde soorten, zoals weide/akkerlandvogels. Op basis van de nulmeting GBDA kan bepaald worden waar bos vanuit het oogpunt van landschap en biodiversiteit kan worden gerealiseerd of versterkt. Tevens kan hiervoor de provinciale kaart met Zoekgebieden Bos voor gebruikt worden.

7.1 Regionaal bod bossenstrategie

Voorstel is om gezamenlijk de provinciale ambitie te vertalen naar een regionaal bod met het aantal ha bos en logische plekken (gezien vanuit biodiversiteit, landschap, natuur in en om bebouwd gebied, klimaat). Want niet ieder landschap leent zich voor bos- of boomaanplant en ook om andere redenen is bosaanplant soms niet mogelijk (b.v. vanwege archeologische waarden of waterbelangen).
Hierbij wordt samen naar gemeentegrensoverschrijdende en misschien zelfs regiogrensoverschrijdende mogelijkheden gekeken.

Activiteiten

1. Inventariseren bij provincie, waterschap en per gemeente: wat is de opgave, waar ligt bestaand bos en waar zijn alle bosaanplantlocaties in ontwikkeling, waar zien we kansen voor meer bomen?
2. Analyseren: SWOT-analyse opstellen. In welke landschappen/ waar past meer bos? En waar biet? Wat weten we al van die gebieden waar meer bos passend is? (doelsoorten bekend? Koppelkansen? Lopende projecten? Andere waarden, zoals bijvoorbeeld cultuurhistorie/ archeologie? Hoe realistisch zijn mogelijke locaties bijv. i.v.m habitats beschermde soorten, andere bestemmingen/ functies in het gebied?) Hoe zit het met eigendom gronden van deelnemende partijen? Wat is er beschikbaar?
3. Realisatiestrategie op hoofdlijnen: wat moeten we in zijn algemeenheid regelen? En welke deelprojecten kunnen we specifiek benoemen (die we bij de actualisatie van dit Uitvoeringsprogramma meenemen.)
4. Een uitvoeringsprogramma met planning maken.

Beoogd resultaat

- Een visie in de vorm van een kaart met zoekgebieden en beknopte tekstuele uitleg.
- Een regionaal bod met een looptijd en middelen voor 10 jaar.
- Een Plan van Aanpak hoe tot uitvoering van de visie te komen, inclusief uitvoeringsprogramma (wie doet wat wanneer) en planning. (Dit is dat een nieuw project in een volgende versie van het UP.)
- Een projectorganisatie om het plan van aanpak uit te voeren en te monitoren/evalueren.

Projectorganisatie en capaciteit

Trekker: gemeente Vught, buddy gemeente Boxtel (of vice versa, dit moet nog worden besloten en is mede afhankelijk van de beschikbare capaciteit binnen de gemeenten).
Aan de projectgroep zullen een vertegenwoordiger van provincie en waterschappen deelnemen.

- Organiseren van enkele bijeenkomsten met andere gemeentes en de provincie en waterschappen voor het verzamelen van de benodigde informatie. Ter voorbereiding heeft elke gemeente tijd nodig om eigen situatie te inventariseren. Afhankelijk van hoe goed informatie intern op orde is, zal dit meer of minder tijd kosten.
- Uitbesteden van de kaart met teksten en selecteren en begeleiden van een bureau die deze maakt.
- Organiseren van een bijeenkomst met alle gemeenten, provincie en opdrachtnemer om de grote lijnen op kaart te zetten.
- Iedere gemeente moet zelf voor de interne behandeling van (tussen)producten zorgen en de vaststelling ervan indien nodig. De projectorganisatie verzamelt alles en neemt actie waar nodig en voor het vervolg.
- Plan van aanpak voor de uitvoering van de kaart maken, in samenspraak met alle gemeentes en andere betrokkenen.
- Organiseren van “Vinger- aan-de-pols-momenten” m.b.t. de voortgang van het project in de looptijd van 10 jaar.

Benodigde capaciteit, uitgaande van een benodigde tijd van 6 maanden:

- Trekker: 3 maanden 4 uur/week; 3 maanden 4 uur/maand.
- Buddy: 2 maanden 2 uur/week; 4 maanden 2 uur/maand.
- Projectgroepleden: 6 maanden 4 uur/maand
- Werkgroep N en L leden: 3 maanden 12 uur/maand; 3 maand 4 uur.

Participatie

Terreinbeherende Organisaties (TBO’s), grondeigenaren.

Planning

- Start: zsm zodra basisgegevens nulmeting GBDA (2.1) beschikbaar zijn en gezien het feit dat gemeentes nu al aanvragen aan het voorbereiden zijn voor de subsidieregeling van Q4 2024. Deze gebieden moeten meegenomen worden als ontwikkelgebied en onderdeel het bod.
- Echter is op dit moment vanwege benodigde capaciteit van projecttrekker/buddy de vroegst mogelijke datum Q2 2025.
- Plan van aanpak en organisatie voor de uitvoering opgezet: gereed Q4 2025
- Uitvoering: looptijd 10 jaar.

Kosten en financiering

Visiekaart met tekst (eenvoudig) door een bureau: € 10.000,-. Voorstel om kosten te dekken via regionaal ontwikkelgeld.

Uitvoering: PM (afhankelijk van visiekaart en uitvoeringsprogramma).

8 KENNIS DELEN

Kennis delen is een belangrijk doel binnen de gezamenlijke Agenda Natuur en Landschap. Er staan praktijkvoorbeelden genoemd in voorafgaande hoofdstukken. Verder zijn voorbeelden van hoe verder invulling te geven aan regionale ambities te verzamelen via het GOB, de provincie, Brabants Landschap (Coördinatiepunt Vrijwillig Landschapsbeheer, Groenloket), waterschap en gemeenten.

8.1 Werkgroep kennisdelen

Iedere gemeente in de RNOB neemt zitting in de werkgroep kennisdelen. In deze werkgroep houden we elkaar op de hoogte van ontwikkelingen en best practices die relevant zijn voor de regio of buurgemeenten. Ook is de werkgroep een plek waar we elkaar inspireren. Daarnaast maken we ruimte om rond specifieke thema's (o.a. gebiedsgericht werken, robuuste verbindingen en biodiversiteit) samen te komen met collega's die zich bezighouden met aanpalende opgaven.

Relevante onderwerpen zijn:

- Uitwisseling praktische zaken: waar loop je tegenaan? tips? tricks?
- Europese/ rijks/ provinciale wetgeving.
- Subsidieregelingen.
- Aanpak en resultaten nulmeting en nota biodiversiteitsonderzoek (gemeente Land van Cuijk en gemeente Vught).
- Wat kunnen we leren van gebiedsprocessen als Dommeldal en het werken aan robuuste verbindingen als Herperduin-Keent en voorbeelden rondom gemeente Den Bosch.
- Thema water en bodem sturend (effect) met het waterschap.
- Gebiedsontwikkeling in het kader van verruimde mogelijkheden van omgevingsvisies.
- Voorbeelden van bestemmingsplannen met voorwaarden voor groenere tuinen.
- Normen rondom klimaat/biodiversiteit in de omgevingsverordening (gemeente Den Bosch).
- Groennorm: klimaatadaptief bebouwde omgeving, onderzoek gemeente Oss waarin verschillende instrumenten met elkaar zijn vergeleken.
- Visie wonen in het buiten gebied (gemeente Vught).

Activiteiten

- De regisseur N&L van de RNOB met een buddy uit de werkgroep zorgen voor de inventarisatie van wensen en ideeën, de jaarplanning en het plannen van de bijeenkomsten.
- De werkgroep komt 4 keer per jaar fysiek bijeen. De inhoudelijke invulling wordt elke bijeenkomst door iemand anders opgepakt, afhankelijk van het onderwerp op de agenda. De vorm van de bijeenkomst wordt ook aangepast afhankelijk van de agenda.
- Daarnaast zet de werkgroep een online Sharepointpagina op waar relevante informatie wordt verzameld. Deze online pagina is toegankelijk en aanpasbaar voor alle werkgroepleden.
- 2 keer per jaar organiseert de regisseur Natuur en Landschap met de collega regisseurs Transitie Landbouw, transitie landelijk gebied en klimaat adaptatie een themabijeenkomst.

Beoogd resultaat

- Het duo van regisseur en buddy zorgt dat alle leden van de ambtelijke werkgroep Natuur en Landschap van de RNOB op de hoogte zijn van relevante ontwikkelingen.
- Het eerste resultaat is een compacte notitie op basis van de inventarisatie van wensen en ideeën, inclusief een jaarplanning.
- Het volgende resultaat is een ingerichte Sharepointpagina.

Projectorganisatie en capaciteit
De regisseur N&L samen met een buddy. Tijdens de bijeenkomsten verwachten we aanwezigheid van alle deelnemende partijen.

Participatie
Waar mogelijk en van toegevoegde waarde nodigen we relevante partners en stakeholders uit.

Planning
De werkgroep kennisdelen start vanaf oktober 2024.

Kosten en financiering
Geen aanvullende financiering nodig buiten ureninzet. Eventuele locaties en sprekers kunnen vanuit het RNOB budget gefinancierd worden.

Voorbeeldproject om van elkaar te leren

Gebiedsproces Dommelvallei
Dommelvallei is direct verbonden aan Kampina (N2000) via landgoederenzone Vught-Boxtel-Sint-Michielsgestel (ten noordoosten en noorden van Boxtel) en via (N2000-waardig) De Scheeken-Kuppenbunders-De Mortelen (ten oosten en zuiden van Boxtel). Het betreft grondgebied van de gemeenten Boxtel, Sint-Michielsgestel, Vught en Meierijstad (en Best en Oirschot).

Beoogd resultaat
Herstel biodiversiteit, realiseren doelstellingen BPLG, bieden van perspectief voor (stoppende) agrariërs en het leefbaar houden van het buitengebied in de bufferzones. In combinatie met onder meer de groen-blauwe dooradering en robuuste landschapselementen ontstaat een vitaal, toekomstbestendig buitengebied met behoud van het waardevolle karakter dat aantrekkelijk is voor de eigen bewoners, maar ook voor toeristische bezoekers.

Projectorganisatie en capaciteit
Trekker (gemeente Boxtel): er is financiering vanuit RNOB (NOVEX-Puzzelen met ruimte) voor een kwartiermaker.

Planning
- 2e/3e kwart 2024: inhoudelijke startnotitie/ PVA door kwartiermaker.
- 4e kwart 2024: onderschrijven inhoudelijke startnotitie door betrokken partijen door ondertekening convenant en inrichten gebiedsorganisatie.
- Vanaf 1e kwart 2025: ontwikkelen gebiedsvisie en uitvoeringsprogramma met begroting en dekking en start gebiedsproces.

9 FINANCIERING EN INZET

9.1 Financiering

Voor realisatie van het uitvoeringsprogramma is financiering nodig. Het budget van de regisseur RNOB voor Natuur en Landschap is € 40.000,- voor 2024, en € 40.000,- voor 2025. Dit is niet toereikend om met al het bovenstaande aan de slag te gaan. Zoals tabel 3 laat zien, kunnen we een goede start maken, of hebben cofinanciering in de aanbieding voor aanvullende financiering.

In een werkgroep financieringskansen (zie 9.3) gaan we de aanvullende financieringsmogelijkheden in beeld. Aangezien we met dit uitvoeringsprogramma bijdragen aan het realiseren van verschillende doelen van Provincie en Rijk hopen we aanspraak te maken op middelen vanuit de verschillende provinciale programma's. (zie bijlage 2 voor een overzicht van mogelijke financieringsbronnen). Voorstel is om op basis van dit uitvoeringsprogramma een bod aan de provincie te doen. Voor wat betreft de projecten GBDA en bossenstrategie is er een kans om hier middelen vanuit de provincie voor aan te vragen. Idealiter maken we een 'regiopot' van met ontwikkelgeld. Daarmee kunnen discussies over wie wat betaalt en hoe dat verdeeld wordt en bijbehorende vertragingen voorkomen worden.

Voor eventuele aanvullende middelen nodig om dit uitvoeringsprogramma uit te voeren, werken we met de regionale afspraken en verdeelsleutel voor financiering, zoals beschreven in het convenant (artikel 10) en onlangs geadviseerd door de BCG (Regiodag 20 juni 2024).

Tabel 2 geeft het voorstel voor de verdeling van de aanvullende kosten. Uitgangspunt voor de verdeling vormt het samenwerkingsconvenant van de RNOB (artikel 10):

» Verdeelsleutel:
  - 6,5% waterschappen, waarvan Aa en maas 70% / De Dommel 30%
  - 93,5 % gemeentes, verdeling gemeentes op inwoneraantal
» Maatwerk als andere partijen ook willen aanhaken.

Verdeling waterschappen/gemeentes

Waterschappen	6,5%	
Gemeentes	93,5%	
Verdeling	**Per organisatie**	**Inwoners** (Bron: CBS 1-1-23)
Aa en Maas	4,5%	
De Dommel	2%	
Bernheze	4,8%	32.263
Boekel	1,7%	11.163
's-Hertogenbosch	23,7%	158.753
Land van Cuijk	13,6%	91.423
Maashorst	8,8%	58.934
Meierijstad	12,5%	83.715
Oss	14,1%	94.437
Boxtel	5%	33.748
St. Michielsgestel	4,5%	30.135
Vught	4,8%	32.113
Totaal	**100%**	**626.684**

TABEL 3: Financiële verdeelsleutel voor programmakosten

Capaciteit

Daarnaast is er inzet nodig van zowel betrokken ambtelijk collega's in de werkgroep Natuur en Landschap als hun collega's. (N.b. op dit moment is bij verschillende deelnemende partijen onvoldoende capaciteit beschikbaar om dit UP uit te gaan voeren.) Hieronder een overzicht van de geschatte benodigde inzet en benodigde financiering per project.

Werkgroep financieringskansen

De mogelijkheden voor financiering zijn divers. Ook doen er zich regelmatig nieuw kansen voor. Om hier goed grip op te krijgen, maken we een kleine werkgroep om de kansen voor (aanvullende) financiering van onze projecten scherp in beeld te brengen en houden.

De regisseur trekt deze werkgroep, en werkt samen met een deelnemende gemeente, het waterschap en de provincie.

Project	Trekker	Inzet[8]	Kosten	Looptijd
Nulmeting GBDA	Bernheze	Afhankelijk van de beschikbaarheid van benodigde data	€ 7.000,- tot € 13.000,- per gemeente	Q4 2024-2025
Verkenning pilot groenblauwe dooradering	Maashorst (o.v.)	Trekker: 60 uur Buddy: 24 uur	Voor de verkenning nog niets	Q4 2024-2025
Leidraad Landschappelijke inpassing	Bernheze	n.t.b.	€ 30.000,-	2024 (nu) Oplevering Q1 2025
Handreiking robuuste verbindingen	Bernheze	n.t.b.	€ 10.000,- tot € 15.000,-	2025
Regionale NNB in combinatie met ONNB	Land van Cuijk	2 uur per week per deelnemende gemeente	Volgt uit analyse met stakeholders	2024-2025
Handreiking natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen	Boekel	Boekel 4 uur per week, 16 uur voor de projectgroepleden en 8 uur per deelnemende gemeente	€ 5.000,- voor externe begeleiding. 2000,- uit het RNOB budget voor vormgeving	2024
Regionaal bod bossenstrategie	voorstel Vught met Boxtel	Zie voetnoot[9]	Visiekaart met tekst (eenvoudig) door een bureau: € 10.000,-	2025
Werkgroep kennisdelen	Regisseur RNOB	Ureninzet regisseur en deelnemers werkgroep	€ 4.000,- voor locaties, sprekers, catering	doorlopend
Werkgroep financieringskansen	Regisseur RNOB	Ureninzet regisseur en deelnemers werkgroep		doorlopend
Totaal ingeschatte kosten (excl. Nulmeting GBDA)			**€ 76.000,-**	
Beschikbaar budget 2024-2025			**€ 80.000,-**	

8 Voor ieder project geldt dat het de trekker meer tijd kost dan de projectgroepleden. Maar ook de overige deelnemende gemeenten kost het wat tijd. Vaak zal informatie verzameld moeten worden door een medewerker N en L, stukken gelezen en besproken moeten worden en aan wethouder/college moeten worden voorgelegd. In de specifieke projectplannen wordt de inzet nader gespecificeerd.

9
- Trekker: 3 maanden 4 uur/week; 3 maanden 4 uur/maand
- Buddy: 2 maanden 2 uur/week; 4 maanden 2 uur/maand
- Projectgroepleden: 6 maanden 4 uur/maand
- Werkgroep N en L leden: 3 maanden 12 uur/maand; 3 maand 4 uur

1 BIJLAGE: DEFINITIES

Robuuste verbindingen

Naast de realisatie van de oorspronkelijke Ecologische Verbindingszones (EVZ's) van het NNN, zijn robuuste verbindingen nodig. Robuuste verbindingen kunnen 'puur natuur' zijn, maar ook een meer integrale, multifunctionele invulling krijgen zoals bijvoorbeeld verbindingen door of langs agrarisch gebied via agrarische natuur en natuurinclusieve landbouwbedrijven. Robuuste verbindingen zijn in sommige gevallen mensvrije zones al de biodiversiteit/ soorten dat nodig hebben, maar kunnen ook verbindingen zijn waar mensen gebruik van kunnen maken (bijvoorbeeld langs een recreatief wandel- of fietspad). Het gaat ook om robuust in de zin van passend in het landschap: Het streven is om de verbindingen zo robuust mogelijk te laten zijn, tussen de 50 en 2000 meter. In praktijk zal dat lastig zijn en is 20 meter in ieder geval een ondergrens. Naast robuuste verbindingen is ook een netwerk van 'stepping-stones' of fijnmazige verbindingen in de vorm van hagen, houtwallen, sloten, beken en andere landschapselementen (groenblauwe dooradering) belangrijk voor kleinere soorten en om dat robuuste verbindingen soms lastiger te realiseren zijn.

EVZ's

De ecologische verbindingszones vormen een essentiële bouwsteen van het Natuurnetwerk Nederland (en dus ook Natuur Netwerk Brabant). Door groene verbindingen te leggen tussen de natuurgebieden zorgen zij ervoor dat dieren en planten niet geïsoleerd raken. Ecologische verbindingszones worden aangelegd met een minimale breedte van 25m om het migreren van dieren en planten tussen natuurgebieden en de uitwisseling van genen mogelijk te maken.

Agrarische natuur

Agrarische natuur verwijst naar de integratie van natuur en landbouwpraktijken. Het is een benadering waarbij boeren en landbouwers zich inzetten voor het behoud en de bevordering van biodiversiteit en natuurlijke ecosystemen op hun landbouwgronden. Dit houdt in dat agrarische activiteiten worden uitgevoerd met aandacht voor het behoud van natuurlijke habitats, wilde dieren en plantensoorten. Agrarische natuur past in bovengenoemde vormen van landouw.

2 BIJLAGE: MOGELIJKE FINANCIERINGSBRONNEN

Voor realisatie van het uitvoeringsprogramma is financiering nodig. Onderstaand geeft een eerste overzicht van mogelijke financieringsbronnen, deze lijst is dut niet uitputtend. Voor het uitvoeringsprogramma moet verder worden uitgezocht welke mogelijkheden passend zijn.

Provinciaal

» https://www.brabant.nl/loket/subsidies/op-thema/subsidies-natuur-en-landschap
Overzicht van provinciale subsidies op natuur en landschap.

» Water en Bodem Noord-Brabant
Provinciale subsidie gericht op activiteiten die bijdragen aan uitvoeren van de Kaderrichtlijn water en het Deltaplan Hoge Zandgronden.

» BPLG
De eerste tranche gelden vanuit het BPLG richten zich met name op 'no-regret' maatregelen met als doel biodiversiteitherstel van Natura 2000-gebieden. Om aanspraak te doen op deze middelen moet aangetoond kunnen worden dat activiteiten bijdragen aan dit doel.

» Groen Ontwikkelfonds Brabant
Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) ondersteunt particulieren, ondernemers en overheden bij het realiseren van nieuwe natuur. Het groen ontwikkelfonds heeft onvoldoende middelen voor de financiering van het NNB zoals ingetekend op de kaart. Het is daarom belangrijk om concrete plannen voor de nog te realiseren verbindingen zo snel mogelijk in te dienen bij het GOB.

» Programma natuur
Met het (Landelijk) Programma Natuur wordt tot 2030 vooral gefocust op de stikstofgevoelige natuurgebieden.

» Stimuleringsregeling landschap
De Stimuleringsregeling Landschap is een regeling van provincie, gemeenten en waterschappen in Noord-Brabant om landschapsbeheer door particuliere grondeigenaren te stimuleren.

» GLB
Landschapselementen (professionele aanleg en beheer door ANV/collectieven) zijn te financieren vanuit het GLB.

» LEADER
LEADER is een Europese subsidieregeling voor een programmatische aanpak voor de versterking van het platteland. Een belangrijk uitgangspunt is dat mensen in het gebied zelf invulling geven aan wat belangrijk is voor de leefbaarheid in hun gebied.

» NOVEX de Peel
De subsidie is bedoeld als cofinanciering voor projecten die inwoners, verenigingen en bedrijven aandragen voor brede plattelandsontwikkeling, klimaat, milieu, water en biodiversiteit in de Brabantse Peel.

Waterschap Aa en Maas

» Subsidie biodiversiteit
Subsidie voor initiatieven die bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit, ofwel de verscheidenheid in dieren en planten.

» Subsidie klimaatbestendige maatregelen
Subsidie voor klimaatbestendige maatregelen voor gebouwen.

» Subsidie recreatie-educatie-participatie
Subsidie voor initiatieven op het vlak van recreatie, watergebonden archeologie, cultuurhistorie en/of educatie.

Waterschap de Dommel

» Subsidie biodiversiteit
Subsidie voor initiatieven die bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit, ofwel de verscheidenheid in dieren en planten.

» Subsidie klimaatbuffer
Subsidie voor klimaatbuffers voor extreme weersomstandigheden door het veranderende klimaat.

Brabants Landschap

» Erven Plus
Erven plus richt zich op natuurrealisatie rondom erven.

» Subsidieregeling Natuur Noord- Brabant
Voor herstel en aanleg van kleine landschapselementen bestaat de Subsidieregeling Natuur Noord-Brabant. De regeling is bedoeld voor de aanleg van beplantingen met inheemse soorten, poelen en natuurvriendelijke oevers. Ook voor herstel van cultuurhistorische landschapselementen kan subsidie worden aangevraagd.

Van Gogh Nationaal Park

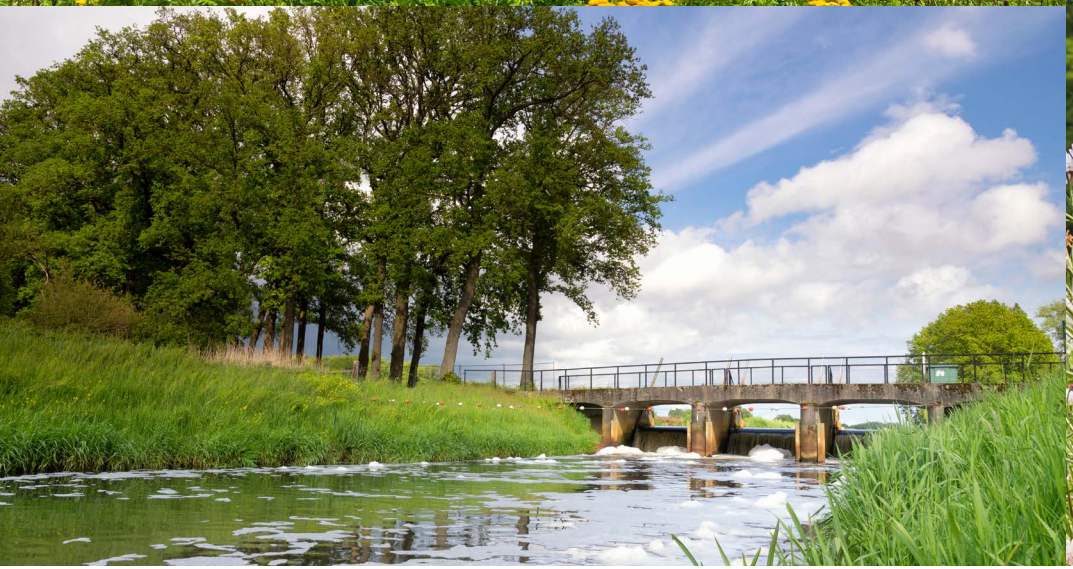
» Van Gogh Nationaal Park Van Gogh Nationaal Park is een brede beweging van overheden, organisaties, instellingen, bedrijfsleven en toerisme in Brabant. Samen met inwoners en burgerinitiatieven zetten we ons in voor de versterking van de natuur en het landschap.

3 BIJLAGE: LIJST MET AFKORTINGEN

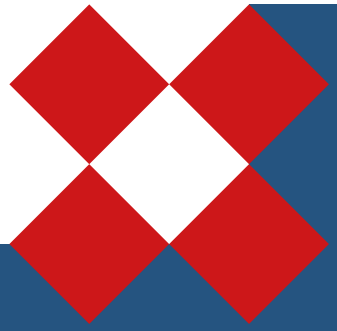
BMF	Brabantse Milieu Federatie
BPLG	Brabants Programma Landelijk Gebied
EVZ('s)	Ecologische Verbindingszone(s)
GBDA	groenblauwe dooradering
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak
IVN	Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie (Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid)
KPI	Kritische Prestatie Indicator
N2000	Natura 2000
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NNB	Natuurnetwerk Brabant
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOVEX	Nationale OmgevingsVisie EXecutiekracht. Programma NOVEX is in het leven geroepen om het uitvoeren van al het nationale beleid met een effect op de ruimtelijke inrichting van Nederland te verbeteren.
NP	Nationaal Park
ONNB	Ondernemend Natuurnetwerk Brabant
RNOB	Regio Noordoost Brabant
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Relevant en Tijdgebonden
SWOT	Strength, Weakness, Opportunities, Treaths
TBO('s)	Terreinbeherende organisaties
ZLTO	Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie

Uitvoeringsprogramma Natuur en landschap | september 2024

RNOB